

Statsforvalteren i Oslo og Viken
sfovpost@statsforvalteren.no
Postboks 325
1502 Moss

Deres referanse: 2019/21036

15. januar 2023

Nasjonalpark i Østmarka – høring av ulike alternativer til vern *Høringsuttalelse fra Østmarkas Venner*

Sammendrag

Østmarkas Venner (ØV) uttrykker sin begeistring over at nasjonalparksaken har nådd dette viktige stadiet og støtter helhjertet opp om Statsforvalterens og klima- og miljøministerens foretrukne alternativ 1. Det innebærer etablering av en stor og kortreist nasjonalpark i Østmarka, omkranset av et vernet friluftslivsområde. En slik nasjonalpark vil innebære et løft for naturvernet både regionalt og nasjonalt.

Store verneområder sikrer at samspillet i naturen ikke blir forstyrret, og de er en viktig del av arbeidet med å hindre at planter og dyr blir utryddet. Store verneområder er særlig verdifulle fordi de har flere arter og større og mer levedyktige bestander enn små verneområder. Det er derfor svært viktig at nasjonalparken også inkluderer de foreslåtte områdene på vestsiden av kraftlinja, hvor det blant annet er større naturverdier enn i den østre delen. Et bedre vern er viktig fordi markaloven ikke gir Østmarkas natur- og kulturverdier godt nok vern.

Det foreslåtte området har en begrenset størrelse, men er likevel så stort som ca. 75 km². Dette er trolig siste gjenværende mulighet til å verne et så stort og sammenhengende areal av lavereliggende skog på Sør-Østlandet. Vurdert i lys av naturavtalen i Montreal fra desember 2022 ser vi betydningen av en nasjonalpark i Østmarka som enda viktigere. Østmarka rommer trolig den siste gjenværende mulighet til å verne et tilstrekkelig stort område av denne typen i Norge.

Østmarka er et eldorado for natur- og friluftslivsinteresserte. Nasjonalparken vil innebære at mulighetene for å oppleve naturen uforstyrret gjennom naturvennlig og enkelt friluftsliv med liten grad av teknisk tilrettelegging sikres for dagens og kommende generasjoner. Vi påpeker at muligheten for å oppsøke nasjonalparken og de nye friluftslivsområdene vil bidra til å fremme folkehelsen, både mentalt og fysisk.

Østmarka inneholder en rekke spor etter tidligere tiders aktiviteter, slik som setring, bosetting, ferdsel, skogsdrift, fløting og friluftsliv. Vern som nasjonalpark vil bidra til at kulturminner og kulturmiljøer som ikke er vernet i dag kan bli vernet og holdt i hevd med skjøtsel og vedlikehold. Opprettelsen av en nasjonalpark vil også være en god anledning til å formidle kulturminneverdiene til et større publikum.

Vi er derfor enige med Klima- og miljødepartementet i at «en nasjonalpark kan for Oslo-regionens befolkning ha stor betydning for både identitet og friluftsliv og for formidling av natur- og kulturmiljøverdier».

Vi har et par forslag til mindre endring av grensene for nasjonalparken. Statsforvalteren har trukket grensen for nasjonalparken rett vest for Svartkulp og grensen for friluftslivsområdet rett vest for Sølvdoblabecken. Det betyr at kulturlandskapet på Dølerud og selve Dølerudåsen – som er blant Østmarkas mest ikoniske områder – ikke er foreslått som en del av nasjonalparken. Østmarkas Venner mener at både natur-, kulturminne- og kulturlandskapsverdiene her er så store at området må vernes som nasjonalpark. Ved å verne området som nasjonalpark er det også med på å hedre naturfotografen Sverre M. Fjelstad og hans livsverk. Vi foreslår ellers små justeringer i Rausjøgrenda, slik at litt flere verneverdige bygninger og verdifulle naturtyper (beitemark og slåtteeing) og kulturlandskapet blir med i nasjonalparkvernet.

ØV foreslår også at følgende områder blir vernet som friluftslivsområder: Østre del av Haukåsen, Rundvannsås, Pettersbråtan og området Puttåsen-Grønlia (spilt inn til frivillig vern). Områdene har store opplevelseskvaliteter for friluftslivet knyttet til natur-, landskaps- og kulturhistoriske verdier som kvalifiserer for vern.

ØV mener at Statsforvalteren i all hovedsak har utarbeidet meget gode forslag til forskrifter for nasjonalparken. Vi liker måten forskriftene er strukturert etter tema, hvor all omtale av for eksempel vegetasjon er samlet i én paragraf. Det gjør at forskriftene framstår som pedagogiske og enkle å sette seg inn i. Vi har imidlertid noen mindre forslag til endringer.

ØV er enig med Statsforvalteren i at både nasjonalparken og friluftslivsområdet bør forvaltes av et felles styre. Det kan også opprettes et rådgivende utvalg for forvaltning av nasjonalparken, bestående av aktører som har sitt virke i Østmarka.

ØV er opptatt av at nasjonalparken og øvrige verneområder får en god forvaltning som tar hensyn til både naturen, kulturminnene og friluftslivet og legger til rette for bevaring og utvikling av et rikt biologisk mangfold. Her må vernemyndighetene se inn i glasskula både i et 50-års perspektiv og flere hundreår framover.

ØV mener det så raskt som mulig må opprettes et nasjonalparksenter med flere forvaltere og naturveiledere. Nasjonalparksentret vil fungere som en åpen dør til naturen i Østmarka og formidle kunnskap til ulike brukergrupper. En spesielt viktig målgruppe er barn og ungdom – for eksempel besøkende barnehager og skoleklasser. Vi tror at kunnskap om naturen også skaper kjærlighet til naturen og et ønske om å bevare den for ettertiden.

En nasjonalpark i Østmarka vil være vår gave til naturen og til framtidens generasjoner.

Innholdsfortegnelse

Sammendrag	1
1. Innledning	4
2. Østmarkas Venner støtter stor og kortreist nasjonalpark	4
2.1 Innledning	4
2.2 Vern av naturen	5
2.3 Friluftsliv, folkehelse, naturopplevelse og naturformidling	6
2.4 Kulturminner og kulturhistorie	7
2.5 Verdi for forskning og undervisning.....	7
3. Innspill til geografisk avgrensning av foreslåtte verneområder	8
3.1 Områder som bør inngå i nasjonalparken	8
3.2 Områder som bør vernes som friluftslivsområder.....	11
3.3 Områder som på sikt bør vernes.....	16
4. Kulturminner, kulturlandskap og kulturhistorie	17
4.1 Kulturminner og nasjonalpark	17
4.2 Verneformål friluftslivsvern	18
4.3 Kulturminner og kulturlandskap	19
4.4 Innspill til viktige kulturminner	19
5. Verneformål og forskrifter	20
5.1 Nasjonalparken	20
5.2 Sone A – reservatet	26
5.3 Friluftslivsområdet	26
6. Framtidig forvaltning	27
7. Avslutningsord	29
7.1 FNs tiår for restaurering.....	29
7.2 Naturavtalen fra Montreal forplikter.....	29
7.3 Vår gave til naturen og til framtidens generasjoner	29

1. Innledning

Østmarkas Venner (ØV) viser til Statsforvalterens (SF) brev av 14. oktober 2022, hvor verneforslag for nasjonalpark i Østmarka og alternative verneformer ble lagt ut på offentlig høring. Vi viser også til våre innspill til oppstart av vernearbeidet datert 15. desember 2020. Vi vil berømme Statsforvalterens arbeid under verneprosessen, som har vært grundig og med god involvering. Vi er også svært fornøyd med de føringer som har kommet fra Klima- og miljødepartementet (KLD) i løpet av prosessen.

Innledningsvis vil vi uttrykke vår begeistring over at nasjonalparksaken har nådd dette viktige stadiet. Tanken om en nasjonalpark i Østmarka er i prinsippet over 75 år gammel. Det er faktisk så lenge siden eneboeren Korpås-Olsen inspirerte den daværende tenåringen Sverre M. Fjelstad (født 1930) til å skrive skolestil om «Østmarka nasjonalpark». Sverre M. Fjelstad ble som kjent senere en landskjent forfatter og naturfotograf som har inspirert flere generasjoner i Norge til å bli interessert i natur og naturvern.

I 2011 fikk ØV forespørsel fra Fylkesmannen om å foreslå vern av friluftslivsområder etter § 11 i markaloven. I løpet av den prosessen erkjente vi at Østmarka har så store naturverdier og verdier for friluftslivet, at vi burde tenke større enn bare å verne noen små områder hist og her. Vi analyserte situasjonen og konkluderte med at nasjonalpark var den eneste egnete verneformen som på en varig måte kunne sikre et større og relativt intakt skoglandskap uten å legge for sterke bånd på friluftslivet. Dette førte til at styret i ØV 13. oktober 2011 fattet et enstemmig vedtak om å arbeide for en nasjonalpark i Østmarka. Et drøyt halvår senere ble ideen presentert for daværende miljøbyråd i Oslo – Ola Elvestuen – og deretter ble ideen lansert offentlig med hans støtte. Resten av denne historien er beskrevet i vårt høringsdokument fra 15. desember 2020 og finnes på våre nettsider, hvor tema-artikkelen [Nasjonalpark i Østmarka - vårt viktigste mål](#) er inngangen til alle våre artikler om temaet.

I årene etter ØVs lansering av forslag om nasjonalpark i Østmarka er det blitt større forståelse for at tap av naturmangfold, sammen med klimaendringene, er den største miljøutfordringen verden står overfor. Da det internasjonale naturpanelet i mai 2019 lanserte sin første hovedrapport siden 2005, ble viktigheten av bevaring av fungerende økosystemer der også livsviktige økosystemtjenester blir ivaretatt understreket.

Denne forståelsen fikk sitt endelige gjennombrudd på naturtoppmøtet i Montreal i desember 2022. I naturavtalen, som Norge både har stått i spissen for og sluttet seg til, ligger en forpliktelse om å bevare en representativ andel på minst 30 % av verdens hav- og landareal. Vurdert i lys av denne avtalen ser vi betydningen av en nasjonalpark i Østmarka som enda viktigere.

2. Østmarkas Venner støtter stor og kortreist nasjonalpark

2.1 Innledning

Statsforvalteren anbefaler et hovedalternativ med en stor og tredelt nasjonalpark på om lag 54 km², sammen med et vernet friluftslivsområde på om lag 19 km² som omkranser nasjonalparken i sørvest, vest og nordvest. Om lag 50 km² er vern av nye områder mens resten består av Østmarka naturreservat og de to friluftslivsområdene Hautkjern og Spinneren. De to andre alternativene som er på høring, er foreslått av Miljødirektoratet. Disse alternativene er å erstatte nasjonalparkvernet med vern som reservat eller en kombinasjon av reservat og nasjonalpark.

Klima- og miljødepartementet har i sitt brev datert 22. juni anbefalt Statsforvalterens hovedalternativ. KLD begrunner nasjonalpark-alternativet blant annet slik:

I motsetning til for naturreservat, kan bevaring av større områder slik at de kan være tilgjengelige for uforstyrret naturopplevelse og friluftsliv være en del av formålet med vern av nasjonalpark. En nasjonalpark kan for Oslo-regionens befolkning ha stor betydning for både identitet og friluftsliv og for formidling av natur- og kulturmiljøverdier.

Samlet sett mener departementet at fordeler med en stor tredelt nasjonalpark veier opp for eventuelle ulemper. Nasjonalpark er derfor etter departementets vurdering et godt og egnet virkemiddel for vern av et større skogområde i lavlandet i Sørøst-Norge.

Klima- og miljøminister Espen Barth Eide fortalte samme dag at regjeringen anbefaler en stor og kortreist nasjonalpark på til sammen 54 km² i Østmarka.

Østmarkas Venner støtter helhjertet opp om Statsforvalterens og klima- og miljøministerens foretrukne alternativ og deres argumenter. Vi vil derfor i vårt høringssvar konsentrere oss om å gi innspill til dette alternativet.

Nedenfor har vi listet opp viktige argumenter for opprettelse av Østmarka nasjonalpark.

2.2 Vern av naturen

De fleste norske nasjonalparker ligger høyt til fjells eller langt mot nord. I det systematiske vernearbeidet mangler Norge en nasjonalpark som representerer lavereliggende skogslandskap på Østlandet. Østmarka nasjonalpark vil fylle denne mangelen, og er siste gjenværende mulighet. Vernet vil også bidra til å fylle mangler i det systematiske skogvernet og bidra til det nasjonale målet om at 10 % av skogen skal vernes. Vernet er også meget viktig sett i lys av naturavtalen i Montreal fra desember 2022.

Store verneområder er særlig verdifulle fordi de har flere arter og større og mer levedyktige bestander enn små verneområder¹. De tåler også bedre slitasje over tid. Sammen med andre, mindre naturreservater i Østmarka vil de nye verneområdene kunne fungere som et større økologisk funksjonsområde på Østlandet, også for arealkrevende og sårbare arter.

Vernet er frivillig og på offentlig grunn. Både Oslo og Nordre Follo kommuner har tilbudt sin kommuneskog og ønsker vernet velkommen. To private grunneiere har også tilbudt områder til vern.

Markaloven gir ikke Østmarkas natur- og kulturverdier godt nok vern. Markaloven er ikke en vernelov som har til hensikt å ta vare på sårbare arter og økosystemer, kulturminner eller landskapet. Den verner godt mot ytterligere boligbygging og fastsetter en tydelig grense for tillatt byggesone. Men markaloven åpner for at idrettsanlegg og offentlige infrastrukturanlegg som veier, jernbane, dammer, kraftledninger og trafoer kan bygges innenfor markagrensa. Markaloven verner heller ikke skogen. Den verner ikke trær, ikke myrer, ikke planter eller dyr og ikke landskap eller kulturminner. Markaloven gir kort og godt ikke vern mot skogsdrift og hindrer ikke bygging av «moderne» skogsbilveier og hogst. Bare vern som nasjonalpark gir en langsiktig beskyttelse av naturmiljø, kulturminner og landskap.

¹ [Norges verneområder - Miljødirektoratet \(miljodirektoratet.no\)](https://miljodirektoratet.no/norges-verneomrader)

2.3 Friluftsliv, folkehelse, naturopplevelse og naturformidling

Vernet vil sikre tilgang til intakt natur med store opplevelseshverdi og rekreasjonsverdier og bidra til å fremme folkehelsen. Fravær av veier og andre tekniske inngrep, kombinert med stillhet og ro, er en sjelden og høyt verdsatt kombinasjon for mange mennesker. I naturmangfoldloven § 35, som gir hjemmelen for å verne områder som nasjonalparker, heter det:

Forskriften skal verne landskapet med planter, dyr, geologiske forekomster og kulturminner mot utbygging, anlegg, forurensning og annen aktivitet som kan skade formålet med vernet, og sikre en uforstyrret opplevelse av naturen.

ØV vil gjerne utdype to momenter i denne bestemmelsen: Vern av landskapet og å sikre en uforstyrret opplevelse av naturen.

Landskapsmessig er Østmarka et spennende, småkupert skogsområde, med flere karakteristiske nord-sørgående daler og høyderygger. Østmarka er derfor et eldorado for friluftslivsinteresserte, ikke minst på grunn av det varierte terrenget. Her finner du blant annet mer enn 260 navngitte innsjøer og tjern, fordelt på 13 store og små vassdrag. Myrer, småbekker og elver bidrar til landskapsopplevelsen. På grunn av variert topografi fremstår mange miljøer som «bortgjemte» og spennende. Terrenget innbyr til å gå på oppdagelsesferd. Kanskje finner man et bortgjemt fiskevann eller en egnet leirplass under en skrent. Jakter man på stillheten eller urørt natur, kan man finne begge deler. Kombinert med et mangfold av arter – både dyr og vekster – gir dette grunnlag for rike naturopplevelser.

En «uforstyrret opplevelse av naturen», slik hjemmelen uttrykker det, er mulig fordi veiløse, villmarkspregete partier ennå finnes i det som mange betegner som «Østmarkas hjerte», men også i deler av de mer bynære områdene. Muligheten for å oppsøke disse delene av Østmarka bidrar til å fremme folkehelsen, både mentalt og fysisk. Bare vissheten om at et spennende landskap ligger der, kan være en oppmuntrende tanke i en travel hverdag. Vi fremhever disse verdiene i dette høringsdokumentet fordi tilgang på slik natur er i ferd med å bli et knapphetsgode, og fordi opplevelseshverdi er underkommunisert i dagens samfunn. I et hektisk storby-samfunn kan slike opplevelser best karakteriseres som rødlistet.

Med økende innflytting til Oslo og kommunene rundt, blir Østmarka stadig mer verdifull som nærområde for rekreasjon og friluftsliv. Naturopplevelsene er høyt verdsatt av mange mennesker, noe brukerundersøkelsene i Marka tydelig viser. Vern vil sikre at også kommende generasjoner får tilgang til intakt natur med store opplevelseshverdi og rekreasjonsverdier.

Den positive effekten av friluftslivet på vår fysiske helse er godt dokumentert, og forskning bekrefter at så lite som 15 minutter i grønne omgivelser har en positiv effekt for vår psykiske helse. Ifølge organisasjonen Norsk Friluftsliv er friluftsliv nordmenns viktigste kilde til fysisk aktivitet, og den formen for mosjon flest kan tenke seg å gjøre mer av. Å legge til rette for naturopplevelser for alle, uavhengig av forutsetning og erfaring, er derfor et unikt virkemiddel for å fremme god folkehelse i befolkningen, fremholder organisasjonen².

ØV mener at et tradisjonelt friluftsliv som bare krever forsiktig tilrettelegging, ikke er til hinder for ivaretagelse av opplevelseshverdiene eller det mest sårbare biologiske mangfoldet. Vernet vil sikre Markas naturkvaliteter for mange ulike brukergrupper, og allemannsretten består. Dagens bruk vil i store trekk kunne fortsette, inkludert vedlikehold av stier og løyper, samt maskinpreparering av tradisjonelle skiløyper.

² Norsk Friluftsliv: [Folkehelse - Norsk Friluftsliv](#)

Nasjonalparken blir en merkevare for hovedstaden og omliggende kommuner. Flere har uttrykt bekymring for slitasje som følge av økt turisme. ØV mener at gode forskrifter, informasjon og en god besøksstrategi vil skjerme nasjonalparken for slik slitasje. Erfaringer fra andre bynære nasjonalparker viser at et nasjonalparksenter med en kort rundløype ofte dekker behovet hos de fleste besøkende.

Østmarka nasjonalpark må så raskt som mulig få et nasjonalparksenter som fungerer som en åpen dør til naturen i Østmarka, med ansatte forvaltere og naturveiledere som formidler både generell informasjon om nasjonalparker, og spesifikk informasjon om nasjonalparken og naturen i Østmarka. Nasjonalparksenteret bør få en gjennomtenkt plassering som fungerer godt sammen med de ulike innfallsportene til Østmarka fra nord, sør, øst og vest.

Et nasjonalparksenter vil bli et viktig informasjonssenter og en læringsinstitusjon for natur og naturvern. Senteret kan inspirere til et miljøvennlig friluftsliv, formidle kunnskap om trygg ferdsel i naturen, samt skape økt forståelse for vern av sårbare naturtyper og arter og verdien av store, sammenhengende naturområder.

Nasjonalparksenteret bør gi et tilbud til alle slags brukere, enten de er norske eller utenlandske tilreisende, eller lokale besøkende. En spesielt viktig målgruppe er barn og ungdom – for eksempel besøkende barnehager og skoleklasser. Vi tror at kunnskap om naturen også skaper kjærlighet til naturen og et ønske om å bevare den for ettertiden.

Det er behov for styrket informasjon og formidling også i et eventuelt tidsrom før nasjonalparksenteret blir opprettet. Mange besøkende i Østmarka kjenner ikke til de generelle bestemmelsene for ferdsel i skogen, som det generelle bålforbudet. Mange er også ukjent med de spesielle reglene som gjelder for ferdsel i friluftslivsområder og naturreservater. Her er det behov for nytenking når det gjelder hvordan informasjon kan nå fram til brukerne.

2.4 Kulturminner og kulturhistorie

En nasjonalpark i Østmarka vil bidra til å sikre verdifulle kulturminner. Kun et fåtall av kulturminnene i Marka har i dag et formelt vern, enten fordi de er automatisk fredet (arkeologiske kulturminner) eller vedtaksfredet. Et sterkere vern er nødvendig blant annet fordi moderne skogsdrift kan medføre en betydelig risiko for skade på kulturminner og kulturmiljø.

Nasjonalparken og friluftslivsområdet vil bidra til at disse vil bli tatt vare på og holdt i hevd med skjøtsel og vedlikehold. Opprettelsen av en nasjonalpark vil også være en god anledning til å formidle kulturminneverdiene til et større publikum.

2.5 Verdi for forskning og undervisning

Østmarka har allerede i dag stor verdi for norsk forskning og undervisning. Universitetet i Oslo (UiO) og Norges miljø- og biovitenskapelige universitet (NMBU) på Ås ligger nær Østmarka, og begge bruker området til ulike forskningsprosjekter og ekskursionsjoner. Her kan ganske intakt skogsnatur og vassdrag studeres, uten å reise langt. Vi nevner blant annet at UiO-forskerne Knut Rydgren og Rune Halvorsen har forsket på moseøkologi, og Jogeir Stokland på fugl. Vi nevner også at Sabima har holdt kurs i kartleggingsmetodikk her.

Fra NMBU kan blant annet nevnes forskning innen entomologi og artsbevaring ved professorene Anne Sverdrup-Thygeson og Sigmund Hågvar, samt professor Gunnhild Riises forskning innen limnologi og utviklingen av sur nedbør og humus. – Det er unikt å ha et

uberørt skogsområde i nærheten, som er så velegnet til forskning, sa Riise i 2019³. Hun fortalte videre: Her finner vi mange ulike innsjøer innenfor et begrenset område, og det er ikke behov for å reise over store områder for å samle inn informasjon. Kunnskapen vi kan hente i Østmarka, er aktuell for et mye større område!

John Wirkola Dirksen fra NMBU har gjennomført et prosjekt som viste at laserskanning fra fly ikke bare kan brukes til å taksere skog, men også til å vise hvor gammelskogen finnes⁴. Norges geologiske undersøkelse (NGU) i samarbeid med UiO-forskere kartla sommeren 2022 gamle strandlinjer i Østmarka, for å undersøke om den marine grensa i området kanskje ligger høyere enn tidligere antatt. Resultatene kan ventes i løpet av 2023.

Norsk institutt for naturforskning (NINA) skriver i sin rapport om naturverdier i Østmarka at en nasjonalpark vil kunne ha en spesiell verdi for både friluftsliv, undervisning og forskning. Blant annet er det spesielt med forekomst av store rovdyr som ulv og gaupe så nær en storby. Dagens naturverdier vil også øke på sikt, potensielt med bidrag fra det som kan utgjøre et unikt restaureringsprosjekt i FNs tiår for naturrestaurering, skriver NINA.

3. Innspill til geografisk avgrensning av foreslåtte verneområder

ØV mener at Statsforvalteren i all hovedsak har definert fornuftige grenser mellom nasjonalparken og § 11-området. Vi har likevel følgende innspill til endringer.

3.1 Områder som bør inngå i nasjonalparken

Dølerud

Statsforvalteren har trukket grensen for nasjonalparken rett vest for Svartkulp og grensen for friluftslivsvernet rett vest for Sølvdoblalbekken. Det betyr at Dølerud og Dølerudåsen – et av Østmarkas mest ikoniske områder som dessuten har både store natur- og kulturhistoriske verdier – ikke blir en del av nasjonalparken. Dølerud er en av Østmarkas mest intakte husmannsplasser med et bolighus fra tidlig 1800-tall og er et viktig kulturminne med tilhørende kulturlandskap.

Den mest komplette omtalen av området finner dere i ØVs jubileumsbok *Hyllest til Østmarka* side 120-131 og Sverre M. Fjelstads beskrivelse av området på side 262-270 i samme bok. Det var i dette området at Sverre M. Fjelstad tok opp mange av de naturfilmene som ble vist i fjernsynets barndom. Slikt sett har plassen en nasjonal symbolverdi. Vi gjengir her en forkortet versjon av Fjelstads omtale av området:

Dølerud og Spinneren er «min» skog

Det er stadig ett område – en skog – jeg vender tilbake til også i tankene. Den ligger ikke langt fra her jeg bor, så jeg benytter enhver anledning til å oppsøke den. Tar du fram Østmarka-kartet, kan du slå en stor ring om traktene øst for Sølvdoblaladalen, og vest for Sør-Elvåga og Eriksvannsbekken. Kjerneområdet er Dølerud-Spinneren. Dette er kort sagt «min» skog. Ikke så rart, tenker du kanskje, hvis du vet at min familie på farssiden stammer fra disse traktene.

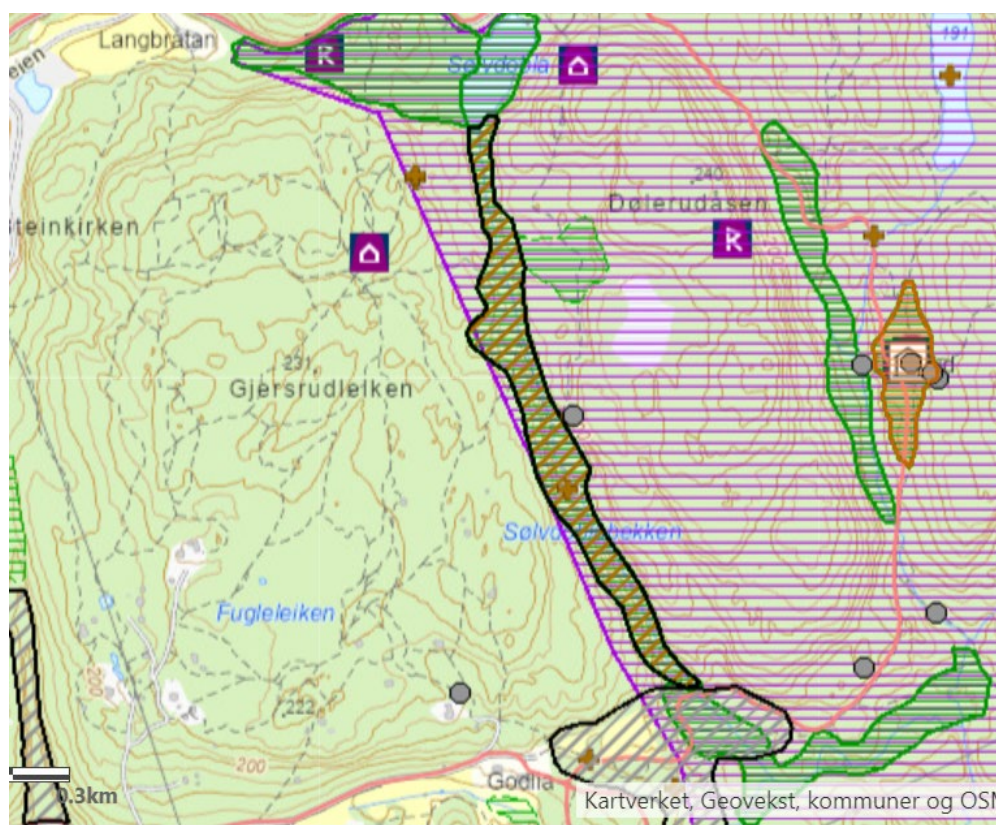
³ Østmarkas Venner: [Derfor er vannene i Østmarka i ferd med å bli brunere](#). Publisert 20. juni 2019.

⁴ [Laserskanning påviser gammelskogen i Østmarka - Østmarkas Venner \(ostmarkasvenner.no\)](#)

I dag vil det vesle huset og landskapet omkring fortelle deg at dette er gammel kulturmark. Innenfor noen få dekar med skog kan du både oppleve små partier med edelløvsskog, og i dalbunnen – under den bratte Dølerudåsen – gammel sumpskog. Variasjonen når det gjelder naturtyper er i det hele utrolig stor.

Allerede under krigen tok min far meg med til Dølerud og traktene omkring Sølvdobla, Svartkulp og Spinneren. På de første turene satt jeg faktisk i sekken hans! Senere i guttedagene og oppveksten, streifet jeg om i disse traktene alene. De ble mine «jaktmarker» hvor jeg utforsket skogens ville dyr – som senere la grunnlaget for mange av mine bøker og fjernsynsfilmer».

Av særlig viktige naturverdier har området både en utvalgt naturtype: [Slåttemark – fattig slåtteeeng](#) karakterisert som viktig på 11,5 dekar, og [gammel granskog](#) også karakterisert som viktig på 21 dekar.

Figur 1. Utsnitt av naturbasekart som viser Dølerud og Dølerudåsen, Sølvdoblabekken og Tårnåsen med naturtyper (grønn skravering), utvalgt naturtype (slåtteeeng på Dølerud med oransje skravering), kulturminner (lilla) og viktige stier (rød strek). Vernet er skravert i lilla.

ØV mener at både natur- og kulturminne/kulturlandskapsverdiene her er av så stor verdi at området må vernes som nasjonalpark. Ved å verne området som nasjonalpark er det også med på å hedre naturfotografen Sverre M. Fjelstad og hans livsverk. Vi viser til at tidligere klima- og miljøminister Ola Elvestuen har foreslått at nasjonalparken burde få navn etter Fjelstad. ØV har foreslått at et eget rom i framtidig nasjonalparksenter må tilegnes hans bøker, filmer, bilder og livsverk for øvrig.

ØV foreslår derfor at grensen for nasjonalparken enten trekkes midt opp på Dølerudåsen, eller vest for den viktige naturtypen [Sølvdoblabekken](#) som er naturtype bekkekløft og bergvegg, klassifisert som viktig og på hele 36,5 dekar.

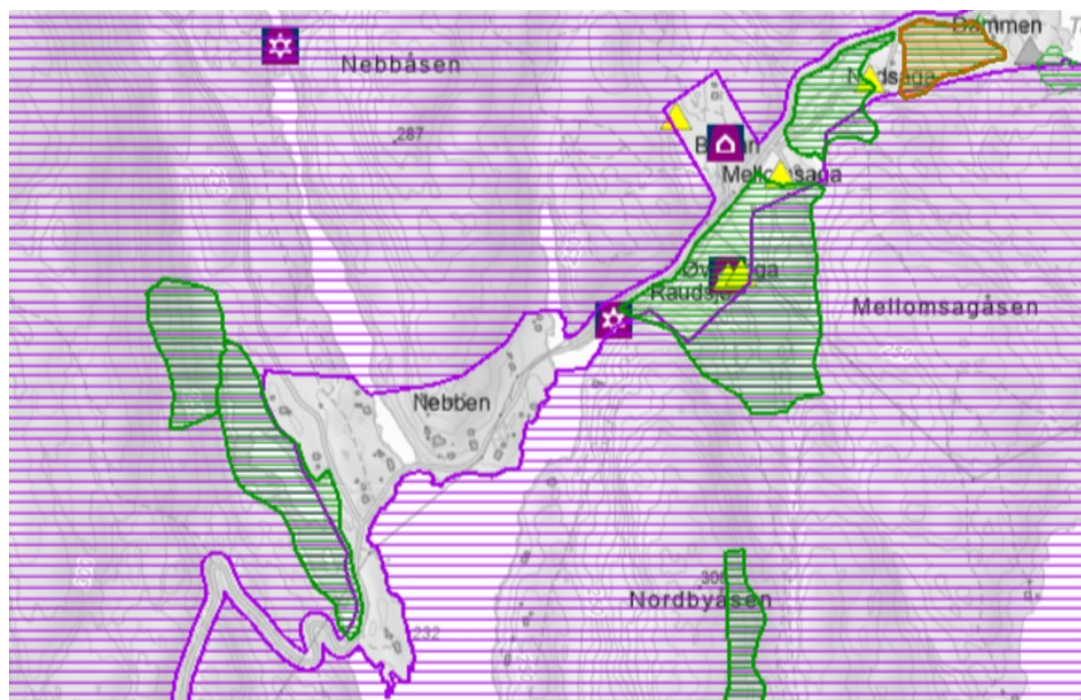
Vi anmoder Statsforvalteren også om å vurdere om deler av Tårnåsen eller Tårnhøgda vest for Sølvdoblabekken bør inngår i friluftslivsvernet. Den nordre og østre delen har viktige naturopplevelseskvaliteter i form av åpen og opplevelsesrik skog, med stillhet og ro i kort avstand fra byen, og god utsikt. Steinkirken eller Trollkjerka som er et populært turmål (se side 220 i Østmarka fra A til Å) bør også innlemmes. Speiderhytta Tårnet var Milorghytte under krigen og ligger fint til i området.

Dølerud som turmål i nasjonalparken

Stedet ligger mindre enn to km, det vil si bare en halvtimes gange, fra parkeringsplassen ved Grønmo. Husmannsplassen eies av Oslo kommune og har vært drevet som DNT-hytte siden 2015. Stedet er lett tilgjengelig, men ligger likevel såpass langt inne i skogen at suset fra byen og trafikken er borte. Området har unike natur- og kulturhistoriske opplevelser for barnefamilier og de som ikke orker å gå så langt. Her kan man stige inn i naturen og oppleve stillhet og ro på en annen måte enn langs de store utfartsårene. Stedet kan utvikles til å bli et turmål i nasjonalparken og kan nås fra Grønmo, Godlia og parkeringsplassen ved Sandbakken.

Øvresaga - Rausjøgrenda

ØV kan være enig i at veien, boliger med fast bosetting, samt enkelte hytteklynger i Rausjøgrenda ikke nødvendigvis skal ligge innenfor nasjonalparken. Vi mener imidlertid at mest mulig av de historiske bygningene og de kulturbetingede naturtypene bør ligge i nasjonalparken. Dette gjelder følgende: Øvresaga med omkringliggende naturbeitemark, naturbeitemarka på Nersaga vest og slåttemarka på Nersaga øst. Den siste er dessuten en utvalgt naturtype.

Figur 2. Utsnitt av naturbasekart som viser Rausjøgrendas naturtyper (grønn), utvalgt naturtype (slåtteenng) i oransje og kulturminner. Vernet er skravert i lilla.

Rausjøgrenda rommer mye viktig kulturhistorie knyttet til sagbruksvirksomhet og fløting (tømmerrenner) som startet allerede omkring 1650, og de siste sporene etter denne virksomheten bør sikres gjennom det vernet nasjonalparken vil gi. Vi mener også at Rausjø skole og låven på Bråten, som er viktige kulturhistoriske bygninger, bør ligge innenfor vernegrensa. Husene til de fastboende på Dammen, Nersaga og Mellomsaga kan imidlertid ligge utenfor grensa. Vi viser også til at KLD blant annet angir denne forutsetningen for høringsforslaget:

Rausjøen og Mosjøen og hyttene rundt skal inngå i verneforslaget.

Trolldalsåsen og Trolldalen

ØV er meget fornøyd med at SF har foreslått å innlemme Trolldalen og Trolldalsåsen i nasjonalparken. Vi viser til vårt [faktaark for delområde 3](#) som vi oppsummerte slik:

Dette er et naturskjønt område med store kontraster i landskapet. Trolldalsåsen er på 284 moh. og her er et av Østmarkas fineste utsiktspunkt. Øst for Trolldalsåsen er det store sprang i topografien med den ville og trolske Trolldalen. Dokkemosen og Fugleleiken er opplevelsesrike og naturlige åpninger i landskapet og kartlagte som egne naturtyper. Vegetasjonen er dominert av furuskog rundt myrene og på de tørrere kollene. I de mer fuktige drågene og i Trolldalen, dominerer granskogen. I store deler av området er skogen 80-120 år gammel (naturskog). Trolldalen er naturtype gammel barskog (granskog). Her er også innslag av sumpskog med or, samt funn av rødlistete arter. Området er et yndet turmål for folk som går umerkede stier. Området er et av meget få i denne delen av nærskogen hvor stiene foreløpige ikke er slitt og derfor virker tiltalende. Ved vern er det viktig å bevare denne kvaliteten.

ØV ber SF vurdere om grensen for nasjonalparken burde trekkes litt lenger vest, slik at deler av plataet med de to myrene Dokkemåsan og Fugleleiken inkluderes i nasjonalparken. Dette området vil bli et viktig turmål til nasjonalparken da det er kort vei fra innfallsporten ved Rustadsaga. Vi mener derfor at området allerede fra starten bør beskyttes ekstra godt og ber SF vurdere spesiell innstramming i forskriftene her.

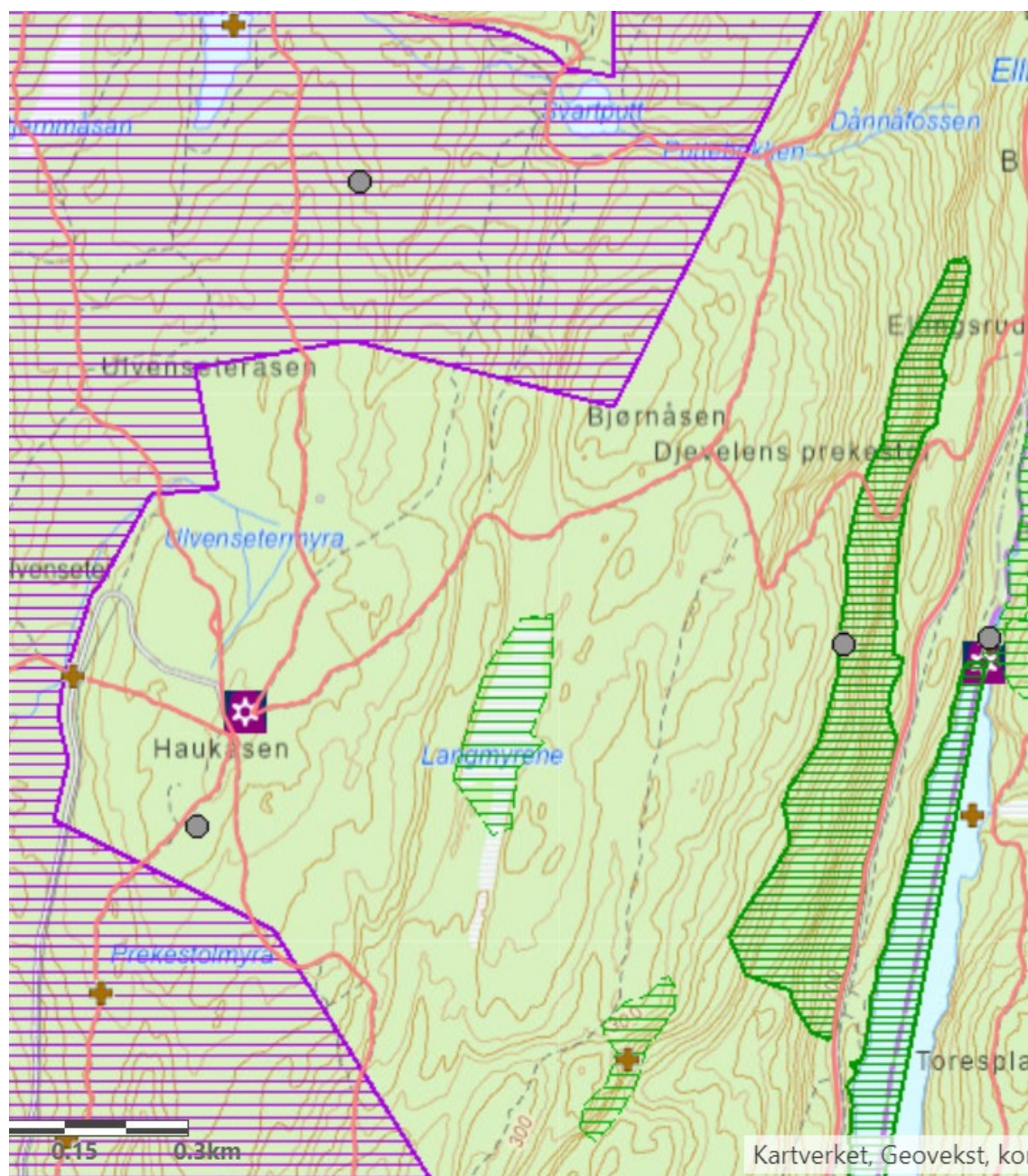
3.2 Områder som bør vernes som friluftslivsområder

Vi er i hovedsak enige i Statsforvalterens forslag til hvilke områder som skal vernes som friluftslivsområder, men vi synes kanskje betydningen av landskapselementer og kulturmiljøer ikke er tillagt stor nok vekt. Vi viser derfor til forarbeidene til markaloven, hvor det heter at følgende skal legges til grunn ved vurderingen av om et område skal vernes etter §11:

*For det første skal det legges vekt på områdets preg av å være **urørt og naturlig**. I denne forbindelse må det kartlegges hvilke inngrep som finnes i området, herunder hogstinngrep, bebyggelse, bilveger og kraftlinjer. Videre må man vektlegge områdets **særpre**. Det vil måtte legges vekt på om området avviker fra omgivelsene og framstår som **«spennende og trolsk»**. Av betydning vil være områdets preg av å være **vilt**, ved at det for eksempel er **store sprang i topografien, ville juv og revner, markerte former i terrenget, markante trær m.v.** Det skal videre legges vekt på områdets **variasjon, mangfold og kompleksitet**, herunder vekslingen mellom skogrommenes størrelse og form. Det skal legges vekt på vekslingen mellom **bratt og flatt terreng, mellom trær og undervegetasjon, lune og forblåste steder, tett skog og utsiktspunkter**, variasjon mellom **sluttet gammelskog og naturlige åpne områder og variasjon i trærnes alder mv.** Det skal videre legges vekt på **naturlige landskapsrom uten forstyrrende inngrep**. For vurderingen vil det også være viktig å kartlegge forekomsten av store og små landskapsrom av ulike slag, for eksempel **naturlige åpninger i skogen, myrer og vann og vassdrag, landskapsrom mellom åser og topper**. Også menneskeskapte åpninger i skogen, som **setervoller og plasser** vil måtte vektlegges. Av betydning for vurderingen vil også være områdets forekomst av **vann, bekker og myrer**. Videre må det legges vekt på områdets **stillhet og fravær av støy**. (Våre uthevinger)*

Delområde Puttebekken-Langmyrene-Ellingsrudlia

Dette området ble av ØV i vårt innspillbrev datert 15. desember 2020 foreslått vernet som friluftslivsområde, jf. vårt [faktaark nr. 5b](#).

Figur 3. Utsnitt av Naturbasekart som viser det aktuelle området som vi foreslår vernet som friluftslivsområde. Naturtypene Ellingsrudlia, Grønvollen og Langmyrene er grønnskavert, blåmerkede stier er markert i rødt. Grensen for friluftslivsområdet er skravert i lilla.

Dette er et av Østmarkas høystliggende områder med åser på godt over 300 moh. Flere mindre nord-sørgående forkastninger danner små sprekkedaler og bergvegger og sørger for variasjon og kompleksitet i landskapet. Området oppfyller mange av kriteriene for vern som friluftslivsområde (se sitat fra forarbeidene) og er opplevelsesrikt og spennende for turgåere. Eksempler på dette er:

Puttebekken, som renner fra Svartputt til Ellingsrudelva, har et samlet fall på over 100 meter og danner en rekke nydelige fossefall – deriblant Dännåfossen.

Myrområdet Langmyrene skaper naturlige rom. Mot øst er det flere fine utsiktspunkter over mot Lørenskog og Rælingen.

En av Østmarkas største flyttblokker (om lag fem meter høy) som går under navnet Fandens prekestol eller Nuggerudsteinen, ligger langs stien opp fra Mariholtveien. Den er et meget populært turmål og har store naturopplevelseskvaliteter, og er viktig for forståelsen av vår geologiske historie.

Vegetasjonen er dominert av furuskog på plataet og åsene øst for Haukåsen, men med betydelige innslag av barblandingsskog og noe yngre grandominert skog mot nordøst. På åsene rett øst for Langmyrene finnes et betydelig bestand av over 120 år gammel furuskog. I den midtre og sørøstlige delen er en stor andel av skogen enten 80-100 år eller over 100 år. Denne skogen har aldri vært flatehogd og er derfor som naturskog å regne.

Det er tre registrerte naturtyper og flere funn av rødlistearter i området. Av registrerte naturverdier er [Ellingsrudlia](#) en viktig naturtype *gammel barskog* på hele 75 dekar, [Grønnevollen](#) er en gammel barskog på 9 dekar, og [Langmyrene](#) er av naturtypen *Intakt lavlandsmyr i innlandet* på 19 dekar, som dessuten et meget naturskjønn og opplevelsesrik.

Dette er et populært fottur- og skiturområde. Mange blåstier går igjennom området og radaren og utsikten på Haukåsen er ofte målet for turene. Østmarkas første og historiske skiløype, Ole Reistad-løypa går fra nord til sør i området. Hvis vi holder veien, radaren på Haukåsen og det nylige hogstfeltet utenfor vernet er områdene uten tekniske inngrep og stiene i området er ikke slitt.

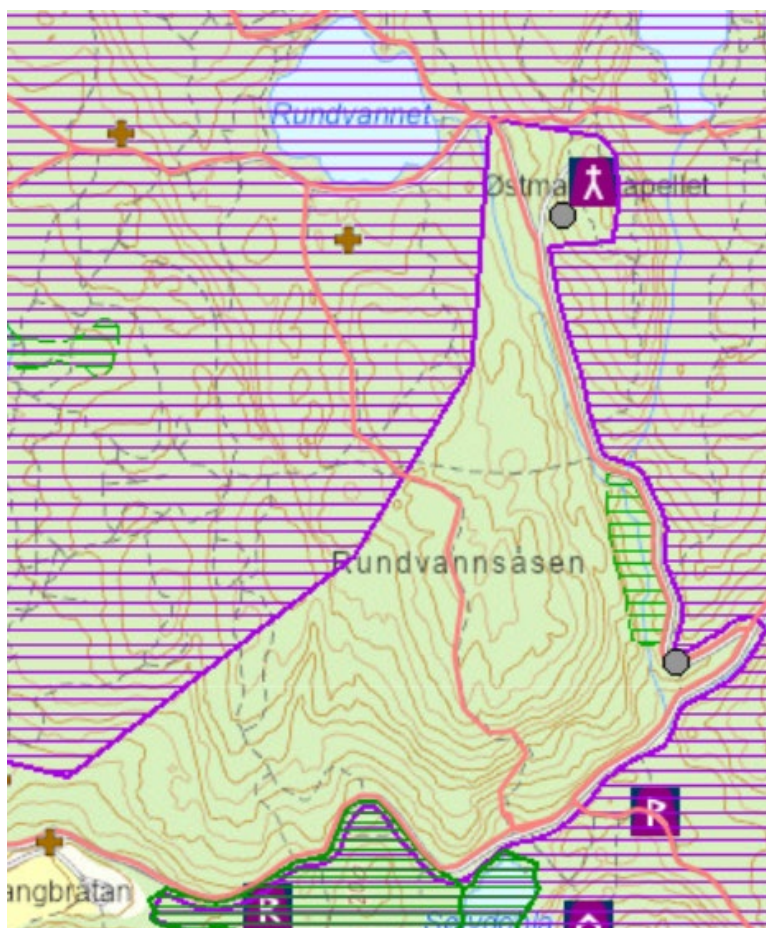
Området har store opplevelseskvaliteter for friluftslivet og naturverdier som kvalifiserer for utvidelse av området som er foreslått vernet. ØV mener derfor at området må inkluderes i friluftslivsvernet. Området rundt radaren på Haukåsen og det nye hogstfeltet ved Ulvenseter kan holdes utenfor vernet.

Rundvannsås

Denne åsen utgjør et eget landskapselement sørvest for Østmarkkapellet. Grensen i øst er veien opp til kapellet, i nord er det Rundvann, i sør er det vei, og i vest ligger Olavsmyr og Raumyr.

Den blåmerkede stien på Rundvannsåsen er en lokal perle med store opplevelseskvaliteter. Fra Rundvann stikker stien «anonymt» sørover og vekk fra den meget beferdede stien langs vannet. Her inne er det ro og fred og partier med gammel skog. Stien krongler seg gjennom vekslende skogsmiljøer og små kløfter til den ender opp på store svaberg. Derfra stuper stien nedover, mellom gamle gran- og furutrær og svære flyttblokker.

Dette er skogsmiljø med høy opplevelseskvalitet, og Rundvannsås er et av områdene som er nevnt i boka «De siste eventyrskogene» av Gjermund Andersen. Inntil veien ligger en [naturtype rik sump og kildeskog](#) som består av svartorsumpskog med store svartortrær. Skogen er grøftet og bør restaureres ved å tette igjen grøftene.

Figur 4. Utsnitt av Naturbasekart som viser Rundvannssåsen med naturtyper skravert i grønt og viktige stier i rødt. Vernet er skravert i lilla.

ØV mener at Rundvannssås har store naturopplevelsesverdier og må inkluderes i friluftslivsvernet.

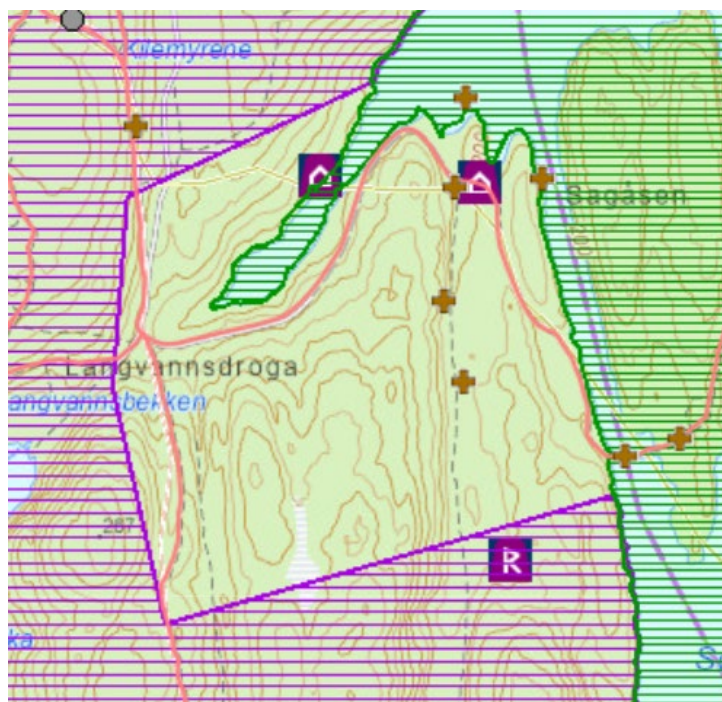
Pettersbråtan-Skyttenbrua

Mellom Langvann og Skyttenbrua har Statsforvalteren utelatt et område fra vernet; jf. figur 5 under. Det er uheldig og unødvendig å utelate et så lite område, særlig siden dette blir liggende som et ikke vernet restreal omgitt av nasjonalpark på sør- og vestsiden og friluftslivsområde på nordsiden.

Området er også rikt på kulturmiljøverdier. *Skyttenbrua* over sundet mellom Nord- og Sør-Elvåga ble bygget i 1964 da vannstanden i Elvåga ble hevet. Tidligere var det her et smalt sund med en enkel bru⁵. Skyttenbrua kalles også for [El Paso](#), fritt etter passasjen over grenselva Rio Grande mellom Texas og Mexico. For ungdommer fra Oslo markerte El Paso over Elvåga grensa mellom Oslo og de mer villmarkspregede områdene øst for Elvåga.

Sør for *Pettersbråten*, en nedlagt plass helt sør i Nord-Elvåga, ligger restene etter en tjemile fra middelalderen, og som dermed er automatisk fredet.

⁵ Østmarka fra A til Å

Figur 5. Utsnitt av naturbasekart som viser noen av de kulturhistoriske verdiene og viktige stier i rødt. Området som er foreslått vernet som friluftslivsområdet er skravert i lilla.

Gjennom området passerer også *Gamle Enebakkvei*; en ridevei (sommervei) som kan dateres tilbake til forhistorisk tid (ref. Byantikvaren i Oslo). Denne er også automatisk fredet. *Plankeveien*, dvs den tidligere vinterveien fra Enebakk til Oslo, gikk på isen på Elvåga nord og øst for området.

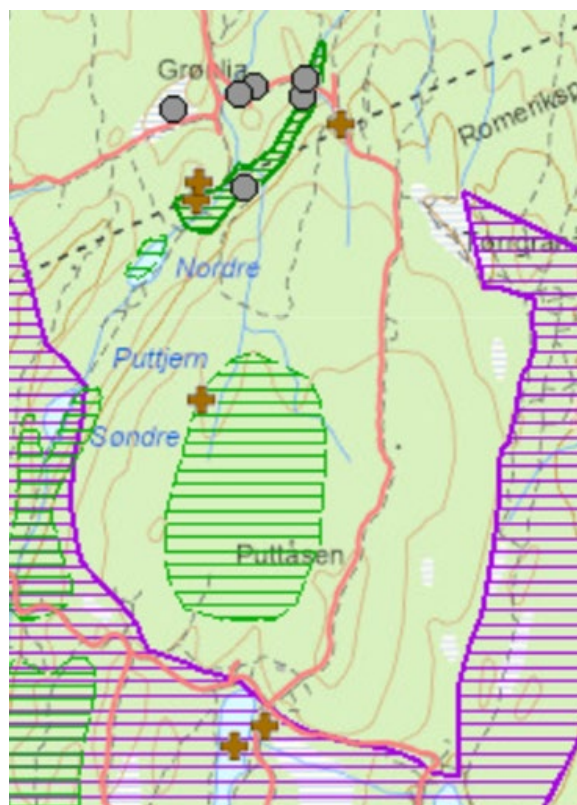
ØV mener at dette området bør inkluderes i friluftslivsvernet.

Puttåsen-Grønliå område tilbudt for frivillig vern

ØV vil berømme grunneierne Per Klemetsen og Kaja Lindeberg, som har tilbudt et meget verdifullt område på om lag tre kvadratkilometer for frivillig vern.

Lokaliteten Puttåsen er en del av et større sammenhengende barskogsområde med en stor andel svært gammel skog (> 160 år) som har fine naturskogkvaliteter. I nord og vest grenser lokaliteten mot bærlyngskog og i nord mot skråningen sør i Puttåsen. Dominerende vegetasjonstype er blåbærgranskog, med det er også rikere partier med lågurtgranskog, samt gransumpskog og partier med svartorsumpskog. Sentralt i området er det en del død ved av både gran, bjørk og osp og forekomster av grove lauvtrær av osp og bjørk, både levende og døde i ulike nedbrytningsstadier.

Det går en opplevelsesrik blåmerket sti fra Lindeberg over Puttåsen og til Lauvtjern, hvor den møter viktige blåstier på Haukåsen.

Figur 6. Utsnitt fra naturbasekart som viser Puttåsen og Puttdalen til Grønlihytta med naturtyper (grønn skravering), artsfunn (+ og grå rundinger) og viktige stier i rødt. Friluftslivsområdet er i lilla skravering.

ØV mener at området som er tilbudt til frivillig vern må inkluderes i friluftslivsvernet.

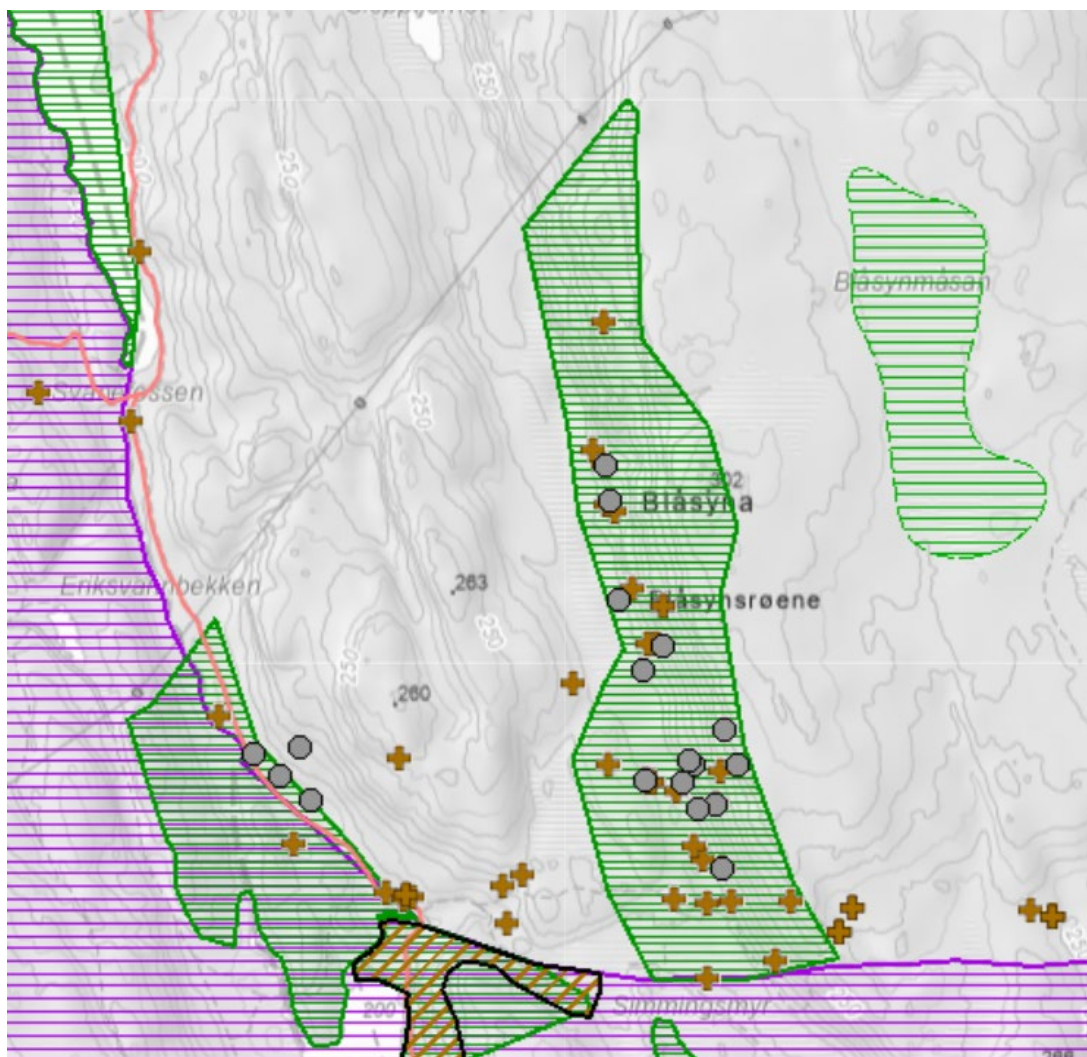
Delområde nordvest for Øgården

Det er påfallende at området mellom veien til Øgården og veien mot Bremsrud er utelatt. Det kan skyldes at det i deler av området er plantasjeskog med gran. De tre stiene som går fra Øgården og mot nord er imidlertid populære for dem som søker stillhet og ro, fordi området ikke har intensiv bruk slik noen av områdene SF har foreslått vernet.

ØV mener at deler av området bør vurderes inkludert i friluftslivsvernet.

3.3 Områder som på sikt bør vernes

Det er flere områder som burde vært vernet på sikt. Dette gjelder særlig området fra Eriksvannbekken til og med Blåsynmåsan (se kart fra naturbase) og området lenger nordover til Dammyra, hvor Losby bruk nå planlegger en omfattende skogsbilvei. I lys av konklusjonen fra naturtoppmøte i Montreal og behov for å hegne om større og sammenhengende naturområder, kunne områdene øst for Sør-Elvåga blitt en verdifull utvidelse av nasjonalparken.

Figur 7. Utsnitt fra naturbasekart som viser området fra Simmingsmyr til kraftlinja med naturtyper (grønn skravering), artsfunn (+ og grå rundinger) og viktige stier i rødt. Nasjonalparken er i lilla skravering.

Også Kristenseteråsen, som er administrativt vernet i Enebakk kommuneskogens flerbruksplan, og den private Krokholstogen bør etter vår mening på sikt vernes som henholdsvis nasjonalpark og friluftslivsområde.

4. Kulturminner, kulturlandskap og kulturhistorie

4.1 Kulturminner og nasjonalpark

Østmarka inneholder en rekke spor etter tidligere tiders aktiviteter, slik som setring, bosetting, ferdsel, skogsdrift, fløting og friluftsliv. I tidligere tider ga Østmarka livsgrunnlag og livberging til mennesker fra bygdene omkring, fra de første fangstfolkene i eldre steinalder til våre nære forfedre. De brukte skogen og utmarka i det ekstensive «mangesysleriet» som kjennetegnet primærnæringene i Norge helt fram til tidlig 1900-tall. Området er også viktig med tanke på den tidlige friluftslivshistorien i marka og krigshistorien fra 2. verdenskrig. Disse sporene er opplevelsesrike kulturminner som skaper en merverdi for friluftslivet og gjør området mer attraktivt. Kulturminnene er ikke til skade for områdets verdi som nasjonalpark; det er snarere slik at de gjør området enda mer attraktivt.

Opprettelse av nasjonalpark i Østmarka vil bidra til å sikre de kulturminnene som ikke har et formelt vern i dag. Kun en håndfull kulturminner er automatisk fredet eller vedtaksfredet. I Oslo kommunes del av Østmarka er noen kulturminner registrert som «kommunalt listeført», og Byantikvaren i Oslo har også registrert noen kulturminner som «ikke fredet» i Askeladden. Men Østmarka inneholder mange flere kulturminner enn de som er registrert i kulturminnemyndighetenes registre, noe som går klart fram av fagrappporten om kulturminner og kulturmiljø fra Byantikvaren i Oslo og Viken fylkeskommune. ØV har også dokumentert kulturmiljøverdiene i et grundig [notat](#) i innspillsrunden i desember 2020, samt i rapporten [Kulturminner i Østmarka nasjonalpark](#) som ØV med flere utarbeidet på bestilling fra kulturminnemyndighetene.

En nasjonalpark i Østmarka vil gi et veldig godt grunnlag for å ta vare på alle kulturminnene i Østmarka. Blant annet kan moderne skogsdrift medføre en betydelig risiko for skade på kulturminner og kulturmiljø. Dette er blant annet påpekt av Fellesrådet for historielagene i Oslo i en artikkel fra 2022⁶. En nasjonalpark vil bidra til at disse vil bli beskyttet mot ødeleggelse, og danner et godt grunnlag for nødvendig skjøtsel og vedlikehold. Opprettelsen av en nasjonalpark vil også være en god anledning til å formidle kulturminneverdiene til et større publikum.

Områder vernet etter naturmangfoldloven skal representere et tverrsnitt av norsk natur. Disse områdene inneholder ofte et mangfold av kulturminner, kulturmiljøer og kulturpåvirka landskap. Kulturhistoriske verdier kan inngå i verneformålet for nasjonalparker. Bestemmelser i verneforskriftene regulerer gjerne skjøtsel og øvrige tiltak knyttet til kulturminnene.

ØV er kjent med at Riksantikvaren i lang tid har samarbeidet med Miljødirektoratet om å synliggjøre at kulturminnene bidrar til en rikere friluftslivsopplevelse, for eksempel gjennom veilederen «Kulturminner i områder vernet etter naturmangfoldloven»; veileder M-420 fra Miljødirektoratet og Riksantikvaren, 2015. Veilederen trekker fram at i nasjonalparker skal i utgangspunktet alle verneverdige kulturminner tas vare på. Dette blir i verneformålene ofte omtalt som å ta vare på «kulturminner» eller «verdifulle kulturminner». Miljøforvaltningen har ansvar for at kunnskapsgrunnlaget på dette området er tilstrekkelig, og at man bør initiere registreringer når en ser behov for dette.

ØV er derfor meget fornøyd med at kulturminner og kulturhistorie er inkludert i omtalen i høringsdokumentet, i formålet for vernet som nasjonalpark og at kulturminnene nå faktisk kan bli vernet, jf. §6 i forslag til forskrifter for nasjonalparken og §3, bokstav d i forslag til forskrifter for friluftslivsområde.

4.2 Verneformål friluftslivsvern

Vi mener at formuleringene av verneformålet for friluftslivsområdet med fordel kunne inkludert hensynet til kulturmiljø. Vi har derfor foreslått en alternativ formulering av verneformålet for friluftslivsområdet som inkluderer hensynet til kulturmiljø, jf. formålsparagrafen for markaloven som hjemler friluftslivsområder:

Formålet med vernet er å bevare de naturopplevelsesverdiene som gjør at området har særskilte kvaliteter for friluftslivet, **bevare et rikt og variert landskap og natur- og**

⁶ Stein Øberg og Evald Jon Strøm: [Vi må finne kulturminnene før skogsmaskinene gjør det \(forskersonen.no\). 16.07 2021](#)

*kulturmiljø med kulturminner*⁷ og å bevare et mye brukt friluftslivsområde uten større inngrep og tilrettelegging.

Dette er nærmere drøftet i avsnitt 5.3 i vårt hørings svar.

4.3 Kulturminner og kulturlandskap

Høringsforslaget omtaler både kulturminner, kulturmiljø, kulturhistoriske verdier og kulturlandskap på en god måte, inklusive behovet for skjøtsel av utvalgte kulturmiljø. Dette kan imidlertid tydeliggjøres i de konkrete verneforskriftene, som kun omtaler kulturminner. Vi foreslår derfor for at verneforskriftenes § 6 suppleres slik at også hensynet til kulturlandskap kommer tydeligere fram. Dette er nærmere omtalt i vår gjennomgang av de enkelte paragrafene i forskriften, se avsnitt 5.1.

4.4 Innspill til viktige kulturminner

I høringsdokumentets side 25 har Statsforvalteren listet opp en rekke eksempler på kulturminner som kan være relevante i forhold til verneformål for nasjonalpark og friluftslivsområde. ØV er enig i at dette er viktige kulturminner, men vi presiserer at denne listen selvfølgelig ikke må betraktes som en uttømmende liste, men kun som eksempler. Vi vil allikevel foreslå noen viktige suppleringer og korreksjoner til denne listen, men presiserer at endelig kartlegging og vurdering av verneverdi og skjøtelsesbehov tilligger kulturminnemyndighetene, slik som også nevnt i høringsutkastet.

Hele det verdifulle kulturmiljøet i **Rausjøgrenda** er holdt utenfor nasjonalparken, og det er heller ikke nevnt i listen i høringsutkastet (med unntak av fløtningsdammen i utløpet av Rausjø). ØV foreslår å inkludere deler av dette i verneområdet, jf. omtalen i avsnitt 3.1 i hørings svaret.

De gamle veifarene **Plankeveien** og **Gamle Enebakkvei** er omtalt i høringsutkastet, men vi vil presisere at dette er to forskjellige kulturmiljøer. Plankeveien var en vintervei som for det meste var i bruk på 1700- og 1800-tallet for transport av tømmer og plank fra sagene i Rausjøgrenda og Enebakk inn til bordtomtene i Christiania. Gamle Enebakkvei var en ridevei (sommervei) som kan dateres tilbake til forhistorisk tid (ref. Byantikvaren i Oslo), og dermed er automatisk fredet. Dette kommer ikke tydelig nok fram i høringsutkastet. Hverken Plankeveien eller Gamle Enebakkvei er helt korrekt registrert i kulturminneforvaltningens database Askeladden. ØV vil kontakte Byantikvaren i Oslo og Viken fylkeskommune med innspill om korrekt trase.

Cudriobakken er nevnt i eksempellista i høringsutkastet, men omtalen og plasseringen i terrenget er ikke helt korrekt. Cudriobakken var en oppmurt kjørevei som gikk bratt nedover i lia fra nordenden av Kruggmyr til bunnen av Gudbrandsdalen.

Det gamle bygningsmiljøet fra slutten av 1800-tallet på **Vangen** (ved dagens skistue) er holdt utenfor nasjonalparken, men vi mener at dette bygningsmiljøet allikevel bør tas hensyn til ved utarbeidelse av forvaltningsplaner for nasjonalparken.

Den tidligere husmannsplassen **Bøvelstad** er nevnt i lista, men Bøvelstad er også viktig som et kulturlandskap der ØV har skjøttet den gamle slåttemarka siden 2008 med sikte på å framelske de tidligere kulturpåvirka slåtteengartene.

⁷ Vår utheving; for å tydeliggjøre endringsforslaget.

På **Øgårdsmosen** ble det fram til 1940-tallet tatt ut torv til torvstrø. Slik som med flere andre myrer i Østmarka ble myra drenert for å få drivverdig skog etter at uttak av torv var avsluttet. Ved myra finnes det fortsatt blikkrester etter takene til tørkeskur og gjenglemte redskaper i ytterkant av myra. I 2020 er Øgårdsmosen blitt tilbakeført som myr som et klimatililtak i regi av Bymiljøetaten. Det er et tankekors at viktige kulturminner om tidligere tiders torvstrøproduksjon blir fjernet av hensyn til klimautslipp-reduserende tiltak med restaurering av opprinnelig myrlandskap. Men dette gir en god anledning til å problematisere ulike hensyn i formidlings- og undervisningssammenheng, og området ved Øgårdsmosen ligger lett tilgjengelig for et slikt formidlingstiltak.

Østmarka er rikt på kulturminner fra det **tidlige organiserte friluftslivet** fra begynnelsen av 1900-tallet. De første blåmerka stiene og rødmerka skiløypene kom i Østmarka, før Nordmarka og de andre markene rundt Oslo stod for tur. Det var mange foreningshytter i Østmarka, og ved de fleste av dem var det hoppbakker i varierende størrelser.

ØV anbefaler også at de viktigste kulturminnene prioriteres for skjøtsel eller vedlikehold, og ØV har forventninger til at etableringen av Østmarka nasjonalpark blir en flott anledning til å prioritere skjøtsel, vedlikehold og ikke minst formidling av utvalgte kulturminner. Bymiljøetaten i Oslo bruker allerede mye ressurser på skjøtsel av vegetasjon og landskap ved blant annet Sarabråten og Dølerud, og ØV arrangerer hvert år dugnader for å ta vare på kulturlandskapet på Bøvelstad.

ØV mener at det blant annet er nødvendig å se nærmere på følgende utvalgte kulturminner der det allerede er avdekket behov for skjøtsel:

- Plankeveien ved Kruggmyr – der de oppbygde murene er i ferd med å rase ut
- Gamle Enebakkvei, dvs. rideveien/sommerveien gjennom Marka - merke og rydde utsatte partier; som er truet av utbygging / nye veier / skiløyper
- Kulturlandskap – ved Dølerud, Sarabråten, Guldsmeden, Bøvelstad og i Rausjømarka

5. Verneformål og forskrifter

Forskriftene for nasjonalparken og friluftslivsområdet er for det meste identiske, og vi kommenterer derfor ikke forskriftene for friluftslivsområdet der disse ikke avviker særlig fra nasjonalparken. Unntak er avsnittet om ferdsel og aktiviteter, der vi foreslår forskjellige regler for sykling, el.sykling og riding i de ulike områdene.

Vi har oppdaget noen inkonsekvenser mellom nasjonalparken og friluftslivsområdet i omtalen av større arrangementer, og dette er omtalt under denne paragrafen.

5.1 Nasjonalparken

Østmarkas Venner mener at SF i all hovedsak har utarbeidet meget gode forskrifter for nasjonalparken. Vi framhever måten forskriftene er strukturert etter tema, hvor for eksempel alle bestemmelser knyttet til vegetasjon er samlet i én paragraf. Det samme gjelder kulturminner, dyreliv og flere andre temaer. Det gjør at forskriftene framstår som pedagogiske og enkle å sette seg inn i.

§ 1 Formål

ØV mener at formålet med nasjonalparken er formulert på en god måte. Formuleringen får med både helheten i vernet og detaljene knyttet til økosystemene, landskapet og kulturminnene. Vi støtter sterkt formuleringen «å oppleve naturen uforstyrret gjennom naturvennlig og enkelt friluftsliv med liten grad av teknisk tilrettelegging».

Vi mener at formålet for forskning er bedre formulert i forskriften for reservatet enn i forskriften for nasjonalparken. Vi foreslår derfor følgende formulering hvor naturformidling også er inkludert.

ØVs forslag:

Området har også særskilt naturvitenskapelig verdi og er meget godt egnet for forskning, undervisning og naturformidling.

§ 3 Virksomhet og tiltak

Vi foreslår at denne paragrafen av pedagogiske hensyn deles i to, med en § 3 som omhandler typiske fysiske tiltak og en ny § 4 som omhandler tiltak knyttet til friluftsliv.

Vi foreslår også at SF harmoniserer opplistingen over forbudte tiltak i § 3 nasjonalparkforskriften og bokstav c i tilsvarende paragraf i den foreslåtte reservatforskriften. ØV er for øvrig enig i forslag til forskrift med unntak av følgende:

Vi støtter ikke at det kan gis tillatelse til utplassering av tur- og orienteringsposter i sone A. Dette er en uthuling av dagens verneforskrift i Østmarka naturreservat og i motstrid til det SF selv skriver i Høringsdokumentet: « ... for å sikre at restriksjonsnivået i gjeldende forskrift for naturreservatet opprettholdes».

Vi viser for øvrig til at SFs representant har uttalt på høringsmøter i høst at «Statsforvalteren har ikke fått et eneste innspill om at dagens vern i Østmarka naturreservat er for strengt»

Vi viser også til KLDs brev av 22. juni 2022 hvor KLD blant annet angir denne forutsetningen for høringsforslaget:

Ved innlemmelse av eksisterende Østmarka naturreservat i nytt større verneområde må arealets store verneverdier ivaretas minst like godt som i dag, f.eks. ved at en sone med om lag samme avgrensning og restriksjonsnivå som i dagens reservat.

§ 4 Vegetasjon

ØV er enig i forskriftens bestemmelser om vegetasjon, både hva som er vernet, hva som likevel er tillatt og hva som er søknadspliktig.

Når det gjelder formuleringen i bokstav b om bålbrenning med tørrkvist viser erfaring fra praktisering av forskriften i dagens naturreservat at ikke alle forstår hva det er tillatt å brenne. Vi bemerker derfor at det er viktig at det gis god veiledning om hvordan reglene er å forstå.

Vi foreslår dessuten en ny bokstav g. *felling av enkelttrær for å lage kloppe*.

§ 5 Dyrelivet

ØV er enig i forskriftens bestemmelser om dyreliv, både hva som er vernet, hva som allikevel er tillatt og hva som er søknadspliktig.

§ 6 Kulturminner

ØV er enig i forskriftens bestemmelser om kulturminner, både hva som er vernet og hva som er søknadspliktig. Vi foreslår imidlertid at slutten av paragrafen suppleres med « kan gi tillatelse til istandsetting, vedlikehold og skjøtsel av kulturminner **og kulturlandskap**.⁸» Vi foreslår også at tittelen på paragrafen endres til «Kulturminner **og kulturlandskap**».

§ 7 Ferdsl og aktiviteter

For oversiktens del gjengir vi her SFs forslag:

I nasjonalparken må alle ferdes varsomt og på en måte som tar hensyn til vegetasjonen, dyrelivet og kulturminnene.

Sykling og bruk av hest er forbudt i sone A. Sykling og bruk av hest er kun tillatt på veier og stier utenfor sone A. Organisert bruk av hest er kun tillatt på veier utenfor sone A.

Større arrangementer krever tillatelse fra forvaltningsmyndigheten. Det samme gjelder organisert ferdsel som utgjør en mulig fare for skade på verneverdiene.

Terrengløp på sti utenfor sone A er tillatt, dersom det ikke forringer verneverdiene angitt i verneformålet. Skirenn i eksisterende løyper avmerket på temakart for skiløyper er tillatt. Turorientering og orienteringsløp utenfor sone A er tillatt forutsatt at det er gjennomført årlig kontakt med forvaltningsmyndigheten hvor omfang, område og tidspunkt for aktivitetene drøftes.

ØV mener at SF i for stor grad har kopiert verneforskriftene for §11-områdene og nye reservater i Oslomarka uten å ta hensyn til hvordan nasjonalparken best kan bevares mot unødvendig slitasje og skade på verneverdiene.

ØVs utgangspunkt for forskriftene er reglene i naturmangfoldloven:

«Ferdsl til fots i samsvar med friluftslovens regler er tillatt. Slik ferdsel kan bare begrenses eller forbys i avgrensede områder i en nasjonalpark, og bare dersom det er nødvendig for å bevare planter eller dyr, kulturminner eller geologiske forekomster».

Med ferdsel til fots mener vi turer, det være seg på beina, på ski og på skøyter. Ferdsl på sykkel og med hest på stier mener vi skal reguleres.

ØV vil også understreke at besøksstrategiene for nasjonalparker bygger på følgende prinsipp:

«Dersom det er motstridende målsettinger mellom ivaretagelse av verneverdiene, tilrettelegging for de besøkende og lokal verdiskaping, skal ivaretagelse av verneverdiene tillegges størst vekt».

Angående sykling og bruk av hest

ØV er enig i at sykling og bruk av hest fortsatt skal være forbudt i sone A.

Vi mener det er behov for strengere regulering av disse aktivitetene enn det SF har foreslått, fordi vi ser økende slitasje både på umerkede stier og småtråkk, særlig i områder i Østmarka vest (i Oslo kommune) hvor bruken av sykkel har økt mye, og hvor stadig nye områder tas i bruk både til organisert trening og uorganisert sykling. Umerkede stier og tråkk går ofte i sårbart terreng og tåler ikke massiv og hard bruk. Store terrengskader kan oppstå bare ved få dagers intensiv bruk, særlig i fuktige perioder.

⁸ Vår utheving, for å markere endringsforslaget.

Hvis vi skal legge hensynet til naturvern og opplevelseskvaliteter til grunn, ville det optimale vært at sykling og riding i nasjonalparken kun skal foregå på veier. Vi ser samtidig at det er nødvendig å finne løsninger som oppleves som gode av brede brukergrupper i Marka. Vi viser i den sammenhengen til høringsuttalelsen til Nordre Follo kommune:

Kommunen ber Statsforvalteren vurdere om sykling og riding på sti innenfor nasjonalpark-/naturreservatområdet bør kanaliseres til kun utvalgte stier»

Vi foreslår derfor at sykling og riding i nasjonalparken kan tillates på utvalgte, fortrinnsvis blåmerkede stier. Det må utarbeides et temakart for sykling og riding tilsvarende som for rødmerka skiløyper. Dette kartet skal følge med verneforslaget slik at det ikke kan oppstå tvil om hvor sykling og riding er tillatt. På denne måten legges det til rette for sykling og riding, samtidig som forskriften ivaretar behovet for å skåne dyrelivet mot forstyrrelse og naturen mot at stadig nye stier og småtråkk slites ned og utvides ved intensiv bruk av sykkel. Vi kan ikke se at en løsning hvor utvalgte blåstier tilrettelegges for sykling vil skape nevneverdige problemer knyttet til håndheving. God merking kombinert med papirbaserte og elektroniske kart (for eksempel Strava) vil gjøre det tilstrekkelig klart hvor sykling er tillatt.

Som terrengsyklistenes representanter påpekte på høringsmøtet på Skullerudstua den 24. oktober, kan forskriftsforslaget slik det foreligger by på tolkningsproblemer, fordi definisjonen av sti, tråkk og dyretråkk ikke nødvendigvis er enkel å forholde seg til. Dyretråkk gjennom fuktig terreng vil for eksempel raskt kunne fremstå som en gjørmete sti etter kun få gjennomsyklinger.

Ved å henvise sykling til noen gode stier som tåler intensiv bruk, uten samtidig å tillate sykling på stier og småtråkk som ikke er tilrettelagt for denne typen belastning, ivaretas både behovet for å legge til rette for stisykling og viktigheten av å unngå slitasje på natur- og opplevelsesverdiene.

ØV mener i tillegg at det må tilføyes i paragrafen at sykkelritt er forbudt på alle stier og veier i nasjonalparken. Bakgrunnen for dette er økende slitasje som følge av at stadig nye områder tas i bruk til ritt. Nytt av året er såkalte enduroritt som det nå søkes om i den nordvestlige delen av det området som er foreslått vernet som nasjonalpark og friluftslivsområde.

Tabell 1: Oppsummering av våre innspill til sonering av regler for ulike framkomstmidler

Framkomstmiddel	Sone A	Nasjonalpark	Friluftslivsvern
Hest	Nei	På vei og noen utvalgte blåstier	På vei og noen flere utvalgte stier
Sykkel	Nei	På vei og noen utvalgte blåstier	På vei og noen flere utvalgte stier
El-sykkel	Nei	På vei	På vei
Sykkelritt	Nei	Nei	På vei og deler av traséene til Terrengsykkelrittet jf. kart

SFs forslag til forskriftstekst:

Sykling og bruk av hest er forbudt i sone A. Sykling og bruk av hest er kun tillatt på veier og stier utenfor sone A. Organisert bruk av hest er kun tillatt på veier utenfor sone A.

ØVs endringsforslag:

Sykling og bruk av hest er forbudt i sone A. Sykling og bruk av hest er kun tillatt på veier og utvalgte blåmerka stier i henhold til utarbeidet temakart utenfor sone A. Organisert sykling og bruk av hest er kun tillatt på veier utenfor sone A. Sykkelritt er forbudt på alle stier og veier i nasjonalparken.

Angående større arrangementer/terrengløp/orienteringsløp med mer

ØV er tilhenger av at forvaltningsmyndigheten skal ha oversikt over alle større aktiviteter, det være seg idrettsaktiviteter, større turer, eller kulturelle arrangementer. Vi synes imidlertid at det i forslag til forskrifter er en påfallende forskjellsbehandling mellom ulike arrangements-typer. For noen aktiviteter kreves det tillatelse (vi forutsetter at det menes søknad og skriftlig tillatelse), for andre er aktiviteten tillatt så fremt den ikke skader verneverdiene (det overlates til arrangøren selv å vurdere dette), mens atter andre kan nøye seg med et møte med forvaltningsmyndigheten hvor de legger fram sine planer.

Vi mener at det ikke skal overlates til arrangørens subjektive vurdering om arrangementet kan være til skade eller ulempe. Hver enkelt organisasjon eller arrangør kan ikke forutsettes å ha den nødvendige kompetansen om verneverdiene i de aktuelle områdene, og hvilke konkrete grep som kreves for at disse ikke skal forringes. Det kan heller ikke forventes at den som arrangerer en aktivitet foretar objektive vurderinger av effekten av egen aktivitet på natur-opplevelsen for andre brukere. Ofte har de vurderinger som arrangøren må gjøre direkte effekt på lønnsomheten av arrangementet, for eksempel hvor mange deltakere et terrengløp kan ha, uten at det medfører uakseptabel skade på verneverdiene eller slitasje eller ulempe. Gjennomføring ved vanskelige værforhold kan føre til store ødeleggelser, og vi har dårlig erfaring med at arrangører av store idrettsarrangement ikke har tatt hensyn til dette.

Forvaltningsmyndigheten kan imidlertid legge inn slike sikkerhetsforanstaltninger i tillatelsene. ØV mener det er viktig at forvaltningsmyndigheten har oversikt over alle større aktiviteter som kan tenkes å påvirke verneverdiene og naturopplevelseskvalitetene. Vi mener derfor at det er viktig at alle større arrangementer, det være seg orienteringsløp, terrengløp, større turer etc. er søknadspliktige. Det er summen av aktivitetene og hvordan disse fordeles i verneområdet som er viktig når påvirkning på verneverdiene skal vurderes, og det er kun forvaltningsmyndigheten som kan vurdere sumvirkningen av alle aktivitetene. Ved å overlata disse vurderingene til ulike arrangører, vil ingen vurdere den samlede belastningen som området blir utsatt for i løpet av en periode og over tid.

Vi har merket oss at det er skapt et inntrykk av at søknadsprosessene knyttet til særlig idretts-arrangementer er byrdefulle og unødvendig byråkratiske. Vi har ikke sett eller hørt noen reelle argumenter for dette, eller sett noen form for dokumentasjon som underbygger slike påstander. I den grad søknadsprosessen i seg selv skulle være et problem, vil vi være enig i at en bør se på prosessen og forvaltningspraksis rundt denne.

ØV har erfaring med å søke om flere arrangementer i både Hauktjern og Spinneren friluftslivs-områder. Når vi først har gjort det én gang, er det enkelt å endre søknaden for neste arrangement, eller lage en felles søknad for årets planer. Det er ikke vår erfaring at det er noen tyngende byrde å søke om å gjennomføre arrangementer i friluftslivsområdene.

Vi vil samtidig understreke at vi har forståelse for betydningen av både orienteringsposter for allmennheten og orienteringsløp, hvor de siste danner grunnlaget for utvikling av orienteringskartene som klubbene utgir. ØVs hensikt er ikke å foreslå innstramning av

dagens orienteringsaktivitet, men å legge til rette for en helhetlig og smidig søknadsprosess som sikrer likebehandling av søkere.

SFs forslag til forskriftstekst:

Større arrangementer krever tillatelse fra forvaltningsmyndigheten. Det samme gjelder organisert ferdsel som utgjør en mulig fare for skade på verneverdiene. Terrengløp på sti utenfor sone A er tillatt, dersom det ikke forringer verneverdiene angitt i verneformålet. Skirenn i eksisterende løyper avmerket på temakart for skiløyper er tillatt. Turorientering og orienteringsløp utenfor sone A er tillatt forutsatt at det er gjennomført årlig kontakt med forvaltningsmyndigheten hvor omfang, område og tidspunkt for aktivitetene drøftes.

Vi synes forslaget et inkonsekvent og vi er blant annet ikke enige med SF i at større terrengløp normalt ikke vil føre til risiko for stor slitasje, så lenge deltakerne holder seg til stinettet og at disse derfor er tillatt.

ØVs endringsforslag:

I sone A er bruk av området til teltleire, idrettsarrangement eller andre større arrangementer forbudt (samme formulering som i dagens forskrift for reservatet). Skirenn i eksisterende løyper avmerket på temakart for skiløyper er tillatt utenfor sone A. Alle andre større arrangementer krever skriftlig tillatelse fra forvaltningsmyndigheten. Det samme gjelder organisert ferdsel som utgjør en mulig fare for skade på verneverdiene. Turorientering og orienteringsløp utenfor sone A kan tillates etter skriftlig søknad forutsatt at det også er gjennomført årlig kontakt med forvaltningsmyndigheten hvor omfang, område og tidspunkt for aktivitetene drøftes.

I forskriften for nasjonalparken står det at større arrangementer krever tillatelse fra forvaltningsmyndigheten. I §3 bokstav e for friluftslivsområdet står det at større arrangementer er forbudt, og vi kan ikke se at det er åpnet for at større arrangementer kan gjennomføres etter tillatelse fra forvaltningsmyndigheten, slik som for nasjonalparken.

Vi regner med at dette må bero på en misforståelse, og vi tar det for gitt at det ikke skal være strengere regler for større arrangementer i friluftslivsområdet enn i nasjonalparken. Jf. også eksisterende forskrift for Hauktjern og Spinneren friluftslivsområder.

§ 8 Motorferdsel

ØV er i all hovedsak enig i forskriftens bestemmelser om motorferdsel, både hva som er forbudt, hva som er tillatt og hva som er søknadspliktig. Vi er spesielt fornøyde med at motorferdsel i lufta under 300 meter fra bakken er forbudt.

Angående bokstav c er vi enige i at el-sykler kan brukes på veier, men vi mener at el-sykler ikke skal tillates brukt på traséer (stier), se for øvrig våre merknader som er oppsummert i tabell 1.

§ 9 Generelle unntak for ferdsel

ØV er enige i de generelle unntakene for ferdsel. Vi understreker at det er særlig viktig at unntaket ikke gjelder øvingsvirksomhet. Dessverre er det til tider støyplager fra Politiets beredskapssenter på Taraldrud som øver med helikopter over Østmarka.

§ 10 Forurensning og støy. Bruk av droner og lignende

ØV er enig i SFs forslag til bestemmelser. Vi lurer dog på definisjonen av motordrevne, lette redskaper.

§ 11 Generelle dispensasjonsbestemmelser

ØV er enig i forslag til bestemmelser.

§ 12 Forvaltningsplan

ØV er enig i forslag til bestemmelser.

§ 13 Skjøtsel

ØV er enig i forslag til bestemmelser.

§ 14 Forvaltningsmyndighet

SF har ikke foreslått bestemmelser for forvaltningsmyndighet. SF omtaler dette kort i høringsdokumentet og i kapittel 4 i utkast til forvaltningsplan. Våre kommentarer er samlet i kapittel 5.

§ 15 Rådgivende utvalg

Se innspill under forvaltning i kapittel 5.

5.2 Sone A – reservatet

Når det gjelder forskriftene i Østmarka naturreservat viser vi til våre synspunkter i 5.1 angående forskriftsbestemmelser i sone A.

ØV bemerker for ordens skyld at naturreservatet er selve «juvelen i kronen» som er meget høyt skattet av «Østmarka-folket», noe høringsprosessen med all mulig tydelighet har vist. Vi understreker derfor at det er svært viktig at denne delen av Østmarka beholder eksisterende vern, og beholdes som en fredet plett som gir mulighet for naturopplevelser det nesten ikke finnes maken til.

5.3 Friluftslivsområdet

Forskriftene for nasjonalparken er strukturert etter tema, hvor all omtale av for eksempel vegetasjon eller kulturminner er samlet i en paragraf. Det gjør at forskriftene framstår som pedagogiske og enkle å sette seg inn i. ØV ber SF vurdere om verneforskriftene i § 11 området kunne vært organisert på tilsvarende måte som for nasjonalparken.

Verneformål friluftslivsområdet

I høringsutkastets hovedalternativ er det foreslått vern av en stor nasjonalpark i Østmarka (ca. 54 km²) og vern av tilgrensende friluftslivsområde etter markaloven (ca. 19 km²). Begge de to alternative forslagene inneholder også forslag om vern av friluftslivsområder etter markaloven, med de samme foreslåtte verneformål og vernebestemmelser som hovedalternativet.

I «Supplerende tildelingsbrev - godkjenning av høringsforslag om vern av Østmarka nasjonalpark» datert 22. juni 2022 fra KLD til Miljødirektoratet er det listet opp noen forutsetninger som skal ligge til grunn for høringsforslaget. Om kulturmiljø og kulturhistoriske verdier er følgende anført:

Kulturhistoriske verdier som er grunnlag for bestemmelse om ivaretagelse av disse skal omtales og kartfestes.

Dette er et tydelig signal om at kulturmiljøverdiene skal hensyntas i verneformål og vernebestemmelser.

I høringsutkastet er det benyttet følgende formulering om verneformålet for friluftslivsområdene:

Formålet med vernet er å bevare de naturopplevelsesverdiene som gjør at området har særskilte kvaliteter for friluftslivet og å bevare et mye brukt friluftslivsområde uten større inngrep og tilrettelegging.

Friluftslivsområder etter markaloven skal inkludere opplevelser mer generelt; ikke bare naturopplevelser, jf. den foreslåtte formuleringen om *naturopplevelsesverdiene* i høringsutkastet. Dette kommer klart fram av blant annet formuleringene om verneformål i markaloven⁹:

*Formålet med loven er å fremme og tilrettelegge for friluftsliv, naturopplevelse og idrett. Loven skal sikre Markas grenser og **bevare et rikt og variert landskap og natur- og kulturmiljø med kulturminner.***

I forarbeidene til loven heter det blant annet at følgende skal legges til grunn ved vurderingen av om et område skal vernes etter § 11:

*Også menneskeskapte åpninger i skogen, som **setervoller og plasser** vil måtte vektlegges.*

På denne bakgrunnen mener vi at verneformålet for friluftslivsområdene bør suppleres med opplevelser knyttet til *kulturmiljø*.

Vi foreslår følgende justering av verneformålet:

*Formålet med vernet er å bevare de natur- **og kulturopplevelsesverdiene** som gjør at området har særskilte kvaliteter for friluftslivet og å bevare et mye brukt friluftslivsområde uten større inngrep og tilrettelegging.*

6. Framtidig forvaltning

Statsforvalteren har lagt ved en skisse til forvaltningsplan som vil bli utviklet videre og sendt på høring når vernet er vedtatt. Vi gir derfor kun overordnede innspill her.

ØV er enig med SF i at både nasjonalparken og friluftslivsområdet bør forvaltes av ett felles nasjonalparkstyre. Dette er viktig for å ivareta helheten. Vi er også enige i at forvaltningsplanen bør være felles for begge områdene. Nasjonalparkstyret bør bestå av representanter for alle Østmarka-kommunene, samt fylkeskommunene. Fylkeskommunene er viktige siden både Byantikvaren i Oslo og Viken fylkeskommune er kulturminnemyndighet.

Det kan opprettes et rådgivende utvalg for forvaltning av nasjonalparken. Slik vi forstår utvalgets funksjon er det tenkt som en slags referansegruppe som nasjonalparkforvalteren holder kontakt med, informerer og tar med på råd. Østmarkas Venner er opptatt av at det rådgivende utvalget skal bestå av aktører som har sitt virke i Østmarka. ØV mener at Markarådet ikke bør være en del av dette utvalget, i og med at Markarådet består av kommuner og en del andre aktører som ikke har sitt virke i Østmarka. Dessuten er Markarådet relatert til markaloven, mens det rådgivende utvalget for nasjonalparken er relatert til vern etter naturmangfoldsloven. ØV ser det som en selvfølge at vår organisasjon får plass i rådet, sammen med blant annet Naturvernforbundet i Oslo og Akershus, DNT, Speiderne, orienteringsmiljøet, NOTS og Skiforeningen.

⁹ <https://lovdata.no/lov/2009-06-05-35>

ØV er opptatt av at nasjonalparken og øvrige verneområder samlet sett får en helhetlig, god og langsiktig forvaltning som tar vare på naturen og kulturminnene og legger til rette for bevaring og utvikling av et rikt biologisk mangfold. På denne måten vil områdene og opplevelsesverdiene bli sikret for framtidige generasjoner. Her må vernemyndighetene se inn i glasskula både i et 50-års perspektiv og flere hundreår framover.

ØV mener det bør anlegges et nasjonalparksenter med flere godt merkede innfallsporter som vil spre trafikken. Det finnes allerede flere naturlige innfallsporter til en framtidig nasjonalpark; Bysetermosen, Durud/Grusbakken, Krokhol, Sandbakken, Grønmo og Rustadsaga for å nevne noen. Fra Lørenskogsida er skogsbilveien fra Losby mot Røyrivannskoia og blåstien derfra inn i området en naturlig innfallsport. Ved innfallsportene er det etter vårt syn viktig med gode og informative opplysningstavler og skilting som sammen med andre tilretteleggingstiltak må komme tidlig på plass. Informasjon om verneforskriftene og naturveiledning er meget viktig.

Fra disse innfallsportene kan forvaltningsmyndigheten kanalisere ferdsel fra besøkende (turister) til tilrettelagte stier som er egnet for økt besøk. Et eksempel på en slik sti som besøkende kan kanaliseres til er madam Cudrios gamle ridevei (blåmerket sti) som går fra Bysetermosen til Skjelbreia. Et annet eksempel er blåstien opp til branntårnet på Kjerringhøgda, en sti som må tilrettelegges bedre enn i dag med enkle klopper over et par myrpartier.

SF omtaler også mulighetene for at nasjonalparken kan bli en merkevare med økt interesse fra turister og andre besøkende. ØV er opptatt av at dette ikke skal fortrenge dagens enkle friluftsliv. Som SF er inne på kan dette føre til praktiske utfordringer med økt slitasje og forstyrrelser. ØV har registrert en bekymring for økt slitasje på stier, men vi tror at slikt kan håndteres på en klok måte i verneforskriftene, forvaltningsplanen og tilhørende besøksstrategi. Vi understreker igjen at besøksstrategiene for nasjonalparker bygger på følgende prinsipp:

«Dersom det er motstridende målsettinger mellom ivaretagelse av verneverdiene, tilrettelegging for de besøkende og lokal verdiskaping, skal ivaretagelse av verneverdiene tillegges størst vekt».

Det samme prinsippet må også gjelde i Østmarka. Her vil vi bemerke at naturopplevelsesverdiene også er meget viktige å ivareta. Et eventuelt naturbasert reiseliv bør være tilpasset Marka og Markakulturen. Noen eksempler kan være: hundekjøring i regulert trasé på vinteren og skogsveier på sommeren, guida ski- og skøyteturer, og guida fotturer langs dertil egna stier.

I deler av Rausjømarka er det partier med yngre, ensaldret granskog som er resultat av flatehogst og planting. Her kan det være behov for skjøtsel for å oppnå fleraldrete skogsmiljøer som er gunstige for både biomangfold og naturopplevelse. Andre skogspartier kan trolig få utvikle seg fritt. Skjøtselen bør gjøres manuelt og trevirke kjøres ut med lette kjøretøy eller aller helst med hest. Her er det en mulighet for å gjenskape eldre tiders skogsdrift med hest, til glede for besøkende, og eventuelt med muligheter for undervisning av elever fra naturbrukslinjer i videregående skole.

7. Avslutningsord

7.1 FNs tiår for restaurering

Vi er nå i FNs tiår for restaurering av natur. Det er ikke lenger nok å bevare natur – vi må i tillegg *restaurere* natur. KLD har allerede flagget restaureringen av skytefeltet på Hjerkin, som nå er innlemmet i Dovrefjell-Sunndalsfjella nasjonalpark. Både den arealkrevende villreinen og den rødlistede rypa vil bruke området. I Østmarka kan vi følge opp tanken ved å skjømte de spredte innslagene av kulturskog i retning mot en mer opplevelsesrik og biomangfoldvennlig naturskog. Andre steder kan vi la naturen overta styringen. Hvis vi forvalter Østmarka riktig, klarer både fiskeørna, hønehauken, svartspetten, orrfuglen og storfuglen seg her i fremtiden. Og besøkende kan oppnå en økende grad av villmarksopplevelse. Forvaltningen kan også vurdere å «lime sammen» intakte delområder til større enheter ved å skjømte mellomliggende arealer i ønsket retning.

7.2. Naturavtalen fra Montreal forplikter

Det internasjonale Naturpanelet har vist at truslene mot naturmangfoldet er like alvorlige som klimautfordringene, og at vern av natur er et meget viktig tiltak. I Naturavtalen som ble vedtatt i Montreal i desember 2022, og som Norge både har stått i spissen for og sluttet seg til, ligger en forpliktelse om å bevare en representativ andel på minst 30% av verdens hav- og landareal. I lys av slike ambisjoner blir betydningen av en nasjonalpark i Østmarka ekstra viktig.

7.3 Vår gave til naturen og til framtidens generasjoner

Nasjonalpark i Østmarka har bred støtte blant naturvern- og friluftslivsorganisasjoner, et stort flertall av partiene på Stortinget og i fire av Østmarka-kommunene. Det viser at saken har meget stor støtte i samfunnet. Det er nå snart 11 år siden tanken om en nasjonalpark ble offisielt lansert, og det er på tide at saken føres i havn. En nasjonalpark i Østmarka vil være vår gave til naturen og til framtidens generasjoner.

Elektronisk godkjent

Med vennlig hilsen

Helga Gunnarsdóttir
styreleder

Johan Ellingsen
nestleder

Sigmund Hågvar
styremedlem

Kopi:

Klima- og miljødepartementet
Byrådsavdeling for miljø og samferdsel Oslo
Oslo kommune Bymiljøetaten
Nordre Follo kommune
Enebakk kommune
Rælingen kommune
Lørenskog kommune
Byantikvaren i Oslo
Viken fylkeskommune avdelinger for friluftsliv og kulturminner

Vedlegg:

Notat: [Kulturminner og kulturhistorie i Østmarka](#). ØV 2020
Rapport: [Kulturminner i Østmarka nasjonalpark](#) ØV m flere 2021
Faktaark 3: [Trolldalen og Trolldalsåsen](#). ØV 2020
Faktaark 5 b: [Puttebekken til vei Haukåsen](#). ØV 2020